

V I N T A G E

Iacob Negruzzi (1842–1932), prozator, poet și dramaturg, fiul lui Costache Negruzzi. A fost membru fondator al Junimii, „secretarul perpetuu“ al Societății și redactorul revistei *Convorbiri literare* (pentru a cărei apariție scotea adesea bani din buzunarul propriu). Literat mai puțin talentat decât tatăl său, om așezat, cu limitele și prejudecățile epocii, are meritul, ca memorialist, de a fi un bun observator, un narator onest și plin de umor și de a se pune cu bucurie în slujba celor din jur.

Iacob Negruzzi

A decorative frame consisting of a large, open, upward-curving shape at the top, a horizontal line, and a complex, symmetrical scrollwork pattern at the bottom. The title is centered within this frame.

Amintiri
din Junimea

Ediție îngrijită și prefață de
IOANA PÂRVULESCU

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Redactor: Anca Lăcătuș
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Corina Roncea

Tipărit la Accent Print – Suceava

© HUMANITAS, 2011, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEGRUZZI, IACOB

Aminiri din Junimea / Iacob Negruzzi; îngrijitor de ed.: Ioana Pârvulescu;
pref.: Ioana Pârvulescu. – București: Humanitas, 2011

Bibliogr.

Index

ISBN 978-973-50-3373-6

I. Pârvulescu, Ioana (ed.)

II. Pârvulescu, Ioana (pref.)

821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

CAPITOLUL 1

Înființarea Societății literare

La banchetul anual prin care se serba aniversarea înființării Societății Junimea, secretarul perpetuu – acela eram eu – avea obiceiul să ție un discurs glumeț, care începea totdeauna cu următoarele cuvinte: „Originea Junimii se pierde în noaptea timpurilor“... Tot așa aș putea începe, fără glumă, și astăzi, când mi-a venit în gând să scriu oarecare amintiri despre această Societate, care a ocupat un sfert de secol din viața mea, și cu care se leagă multe și plăcute aduceri aminte ale tinereții mele. Se poate în adevăr zice că originea Junimii se pierde în noaptea timpurilor, de vreme ce ar fi foarte greu a-i fixa cu exactitate epoca înființării.

Mulți membri ai Junimii cred că Societatea lor datează din toamna anului 1863, însă aceasta nu poate fi, de vreme ce eu, unul din cei cinci fondatori, m-am întors din străinătate în Iași, după săvârșirea studiilor, în seara de 25 octombrie 1863, iar T. Maiorescu, altul dintre fondatori, plecase cu o zi înainte din Iași la Berlin, și amândoi ne-am încrucișat în drum la Botoșani, unde petrecurăm noaptea în același han, fără să ne facem cunoștința și fără măcar să ne întrevădem.

Îmi păru foarte rău de absența lui Maiorescu din Iași, căci mi se vorbise mult despre dânsul în timpurile din urmă ale șederii mele în Berlin, unde eu studiam dreptul, și el filosofia. Apoi tatăl meu îmi scrisese că Maiorescu, venit în Iași ca director al Liceului Național, se deosebește foarte mult prin conferințele sale publice și că mai ales acele care aveau de obiect estetica, el le asculta cu un viu interes.

Tatăl meu insista în scrisorile sale asupra deosebirii dintre Maiorescu și mulți din ceilalți profesori tineri, care își dădeau aerul de învățați, pe când în realitate erau numai niște oameni mediocri ca învățătură, dar foarte ambițioși și destul de interesați. Toate aceste, și cele ce mai auzii despre Maiorescu la Iași, între altele și de la o rudă a mea, bătrânul Neculai Bibiri, care-i lăuda știința și talentul, îmi produsera multă părere de rău, de a nu-i fi făcut încă cunoștința și de a fi silit să aștept pentru aceasta câteva săptămâni.

În cele întâi zile după întoarcerea mea în țară, tatăl meu mă conduse pe la toate rudele și pe la toți prietenii săi, precum și pe la alți bărbați influenți a căror prietenie sau bunăvoință putea să-mi fie de folos. În ziua de Sf. Mihail și Gavril, 8 noemvrie 1863, merseam să felicităm mai multe persoane cu acest nume și, între altele, făcurăm o vizită și căpitanului Mihail Cerkez, care pe departe se înrudea cu noi. Acest tânăr ofițer cu care m-am împrietenit mai târziu așa de mult, ale cărui succese militare în războiul din 1877 mi-au făcut așa mare mulțumire, și al cărui nenorocit sfârșit m-a mâhnit foarte adânc, îmi făcu o prea bună impresiune și din întâiul moment a început prietenia noastră. Abia ne oprisem vreun sfert de ceas la Cerkez, când veni în vizită la dânsul un personaj ce-mi produse efectul cel mai curios. Mic de stat, cu umerii cam ridicați, cu ochii mari și vii,

vorbind despre lucrurile care mie îmi păreau cele mai importante cu ușurință și nepăsare, luând pe toată lumea în zeflema, stând strâmb pe scaun, părăsind convorbirea în mijlocul vizitei, și deschizând cărți din bibliotecă, pentru a râde de Cerkez, care le cetea, luând peste picior toate obiceiurile sociale, acest om – Vasile Pogor – trebuia, fără îndoială, să pară foarte ciudat unui tânăr ca mine, abia venit din Germania, unde mă deprinsesem cu un respect, poate exagerat, pentru formele și convențiile sociale. Eu rămăsei uimit și pot zice că impresiunea întâi a lui Pogor mi-a fost puțin simpatică, de nu chiar plăcută.

— Curios om e acesta, zisei către tatăl meu, la plecare, mi s-a părut și obraznic și cam într-o doagă.

— Nu te uita la apucăturile aceste ale sale, e un tânăr inteligent, s-a deosebit ca judecător, printr-un mare sentiment de dreptate, ceea ce la noi este rar, are și avere, păcat însă că e cam leneș – nu-i prea place să lucreze și în aceasta se deosebește de tatăl său, cu care am fost prieten.

Auzind laudându-se astfel calitățile lui Pogor, abia am lăsat să treacă o săptămână și m-am dus să-l văd acasă la el. Voiam să-i propun ca împreună să facem un șir de prelegeri publice cum le inaugurase Maiorescu la începutul aceluiași an. Eram doritor să mă fac cunoscut, să dau semne de viață, să fac ca lumea să vorbească de mine. Fie că dorința de a se deosebi este naturală tinereții, fie că eram pe atunci plin de asemenea aspirații, și m-am schimbat foarte mult mai târziu în această privință, nici îmi puteam închipui că un tânăr inteligent și cu învățatură să nu împărtășească simțirile acelea. Care fu însă dezamăgirea mea, când Pogor îmi răspunse nu cu entuziasm, precum mă așteptam eu, dar cu cea mai desăvârșită nepăsare:

— A început asemenea cursuri Maiorescu, să așteptăm întoarcerea sa din străinătate.

— De ce să pierdem vreme, întâmpinai eu, cam necăjit; când va reveni Maiorescu, el va putea urma cursurile începute; până atunci să facem noi; sunt și alte chestiuni interesante de tratat, nu este numai filosofia...

— Să vie Maiorescu, răspunse încă o dată Pogor scurt, rece, și schimbă vorba.

După această dușă, nu m-am mai gândit la prelegeri populare. De altminteri, balurile și petrecerile de tot felul mă luaseră pe dinainte așa de mult, încât nu mai aveam timp să cuget la ocupațiuni de natură mai serioasă.

Cam tot pe atunci am reînnoit și cunoștința cu Carp. Ultima dată îl văzusem cu vreo cinci-șase ani înainte la o întrunire a studenților români din Berlin.

Prințul Jérôme Napoléon venise în vizită la regele Prusiei, și tinerii români care studiau în Berlin, aducându-și aminte de binele ce vărul său, împăratul Napoleon III, făcuse patriei lor, se adunase în casa unuia din studenți, convocați de răposații I. Strat și Grig. Lahovari, acum prezident la Casație, ca să delege o deputăție către prințul Napoléon, pentru a-i manifesta sentimentele de grațitudine ale românilor. Foarte curios efect îmi făcu mie împrejurarea că se improvizase o tribună în mijlocul odăiei, ca și când nici n-ar putea fi o întrunire de români fără discursuri la tribună. Au vorbit succesiv Strat, Lahovari și alți câțiva. În această adunare, compusă poate din vreo treizeci de persoane, țin minte că se găseau Carp, Muți Balș, Tache Giani și Nicolaus Racovița. După discursurile înflăcărâte și umflate ale oratorilor, Carp zise de la locul său câteva vorbe foarte reci, care puse ceva apă în vinul entuziaștilor. Cumpătarea și lipsa de sentimentalism cu care Carp privi situația îmi

plăcu foarte mult. Atunci în cercul studenților, ca și acum în adunările și sfaturile politice, el își spuse întreg gândul său limpede și fără șovăire și prin aceasta se deosebi de camarazii săi de studiu precum se deosebește astăzi de cei mai mulți oameni politici ai noștri.

De aceea când se aleseră cu vot secret două persoane care trebuiau să înmâneze principelui Napoléon adresa noastră de mulțumire și mai toți votară pentru Strat și Lahovari, eu singur îmi dădui votul pentru Carp și Balș, acei doi ce-mi erau mai simpatici.

Îmi aduc aminte că auzindu-și pe neașteptate numele ieșind din urnă, Carp întrebă tare de mai multe ori cine și-a bătut joc de dânsul. Iar eu, care mă știam vinovat, am tăcut pitic, ferindu-mă a mă da pe față.

Reîntâlnindu-ne în Iași în toamna anului 1863 în saloanele doamnei Didița Mavrocordat, Carp și eu ne-am împrietenit în curând, și în tot cursul vieții nu am avut nici o neînțelegere, afară decât în discuțiuni teoretice, în special în chestiunea evreilor.

Curând după aceea, pe la sfârșitul anului 1863 sau pe la începutul anului 1864 se întoarse și Maiorescu din Berlin și eu m-am grăbit să mă duc să-l văd. Acum încă, după aproape 26 ani, acea întâlnire mi-a rămas foarte vie în memorie. Maiorescu ocupa un apartament într-o casă, astăzi dărâmată, de la intrarea bisericii Trei Ierarhi. L-am găsit în cabinetul său de lucru, înaintea unei mese lungi, plină de cărți și manuscrise, foarte ocupat cu afaceri de administrație ale școlilor din Iași, căci făcea parte din comitetul de inspecție școlară.

Vizita mea nu păru a-i fi plăcută, poate fiindcă-l turbura în ocupațiile sale. Maiorescu îmi vorbi cum se vorbește cu

un tânăr fără importanță; la întrebările mele despre cele ce se petrec în Berlin, unde era pe atunci o mare agitație din cauza conflictului dintre guvernul lui Bismarck și parlamentul progresist, Maiorescu răspunse foarte scurt, cu indiferență, și schimbă vorba. Efectul pe care mi-l făcu era foarte departe de ceea ce mă așteptam; eu îmi scurtai vizita și ieșii nemulțumit cu încredințarea că laudatul profesor este un pedant și cu sentimentul că acest om nu-mi va fi niciodată prieten, și nici chiar simpatic. Dar lucrurile se schimbă foarte repede. Peste câteva zile Maiorescu, întorcându-mi vizita, se întinse cu mine în lungi convorbiri, apoi ne puserăm să jucăm șah, pe urmă reîncepurăm a discuta, așa încât el uită alte vizite ce vrea să facă și petrecurăm împreună mai multe ceasuri. Din acel minut am început să-i fiu prieten, cele întâi sentimente ale mele pentru dânsul schimbându-se cu totul.

Astfel efectul ce-mi făcură la început și Maiorescu, și Pogor – acei cu care mai târziu m-am împrietenit atât de mult – a fost fără îndoială rău, oricât s-ar zice că întâia impresiune este cea hotărâtoare.

După mai multe întâlniri cu Carp, Pogor și Maiorescu, primii odată un mic răvășel de la acest din urmă prin care mă invită să vin seara la dânsul, unde Carp avea să facă o lectură. El trebuia să ne cetească traducerea tragediei *Macbeth* în versuri. Față erau cinci tineri, Maiorescu, Carp, N. Burghel, acum secretar al Consiliului de miniștri, eu și Theodor Rosetti, pe care mi se pare că în acea seară l-am văzut pentru întâia dată.

Deși Pogor, pe care toți îl așteptau, fusese împiedicat de a veni, lectura se urmă, și, lucru ciudat!, traducerea a fost găsită bună și plăcu la toți. Se făcură câteva observații, mai

mult de detaliu, și eu m-am întors acasă foarte mulțumit de acea serată literară. Mai târziu, de câte ori am recitat acea traducere, m-am mirat de lipsa de critică ce a domnit atunci în întrunirea noastră. Cum de nu ne-a lovit limba prozaică a traducătorului, în care reproduce pasagiile cele mai poetice ale lui Shakespeare; cum de am trecut cu ușurință asupra greșelilor ritmice care nu se mai numără, în sfârșit, cum de am fost atât de indulgenți pentru toate neajunsurile lucrării! Poate că ceea ce mai ales a contribuit ca traducerea să câștige aprobarea noastră a fost limba curat românească în care e scrisă și în special lipsa neologismelor cu care mai toți autorii de pe atunci desfigurau limba noastră; poate asemenea că spiritul critic s-a dezvoltat mai târziu și treptat în Societatea noastră literară. Oricum ar fi, în acea seară, se poate zice că a fost întâia ședință a Junimii, fără ca cei prezenți să se fi gândit încă la înființarea unei societăți literare.

Mai pe urmă ne-am mai întrunit a doua oară pentru a vorbi despre prelegeri populare. Cu un an înainte Maiorescu începuse cursurile sale, în ultima duminică din carnaval sau în cea întâi din postul mare, nu țin minte bine, în sala Băncii Moldovei, pe care directorul acestei instituții i-o pusese la dispoziție. Acum însă se hotărî ca conferințele să se facă în unul din saloanele Universității și ca, în afară de Maiorescu, să mai ia parte și alții dintre noi, și anume: Pogor, Carp și Rosetti. Iar eu, fie că nu mi s-a propus, neavându-se încă destulă încredere în mine, fie că însumi, după cunoștința mea intimă ce făcusem cu acei tineri, nu m-am bizuit să mă înfățișez publicului, fără a vedea mai întâi cum se primesc prelegerile, am rămas de acea dată simplu ascultător.

Prelegerile au început în 9 februarie și au urmat până în luna lui mai. Pogor a făcut două conferințe *Despre înrâurirea Revoluției franceze asupra ideilor moderne*, Carp de asemenea două: *Asupra tragediei antice și moderne* și *Despre trei cezari* (Cezar, Carol cel Mare și Napoleon), iar Maiorescu singur a ținut zece. Negreșit, Pogor a vorbit bine și cu mare succes. Carp de asemenea a vorbit foarte bine, dar cursurile lui Maiorescu au fost admirabile. Era pentru mine ceva neașteptat. Vorba lui Maiorescu, limpede și ușoară, limba sa română atât de frumoasă, de care nu-mi dam seamă unde a găsit-o, claritatea expunerii, care contrasta așa de mult cu cursurile celor mai mulți profesori ce ascultasem în Germania, materia cea interesantă a prelegerilor, cunoștințele variate și bogate ale oratorului, într-un cuvânt strălucita lui elocvență, îmi făcură efectul cel mai adânc. De la cea întâi prelegere introductivă, intitulată: *Ce scop au cursurile populare?*, am fost cuprins de o admirație care a mers tot crescând, la prelegerile *Despre religiunea în popor*, *Despre sunete și colori* și a culminat în cea de pe urmă *Despre minte și inimă*. Eu, care în intervalul acesta mă făcusem profesor și coleg al lui Maiorescu la Universitate, devenii cel mai înfocat entuziast al său, eram sub farmecul elocvenței sale, așa încât chiar câțiva ani mai târziu, prieteni de ai mei, între care Nicu Gane, își băteau joc de mine, din această cauză, zicându-mi că eu nu recunosc decât doi oameni mari în lume, pe Shakespeare și pe Maiorescu.

Cursurile din anul 1864 au dat loc și la un incident destul de neplăcut. Precum am zis, Th. Rosetti trebuia să vorbească și el despre *Societatea modernă*. El veni în duminica hotărâtă la Universitate, unde se adunase lume peste

măsură de multă, printre care se găsea și domnișoara Profira Beldiman, cu care era tocmai să se logodească și cu care s-a și însurat puțin timp după aceea. Bine pregătit, precum mi s-a zis, Rosetti era tocmai să înceapă, când în momentul suirii sale la tribună sau, mai bine, după ce se dădu în dosul mesei care reprezenta tribuna și rosti cuvintele obicinuite, și devenite în urmă tradiționale: „Onorat auditoriu“, el pierdu deodată cu desăvârșire prezența sa de spirit. Tot întorcând împrejurul unui deget o hârtiuță pe care avea scrise câteva note și tot zicând: „Societatea modernă, societatea modernă...“, nici o idee nu-i mai veni în minte, ca și cum toate i-ar fi fost smulse din cap deodată. Două sau trei minute nesfârșit de lungi au trecut așa.

Pentru public, situația era foarte penibilă, iar pentru noi, prietenii lui Rosetti, era grozavă, o adevărată suferință. Cel mai indiferent din toți părea a fi Rosetti însuși, care cu două vorbe de scuză se dădu jos de la tribună și se depărtă liniștit. Publicul se împrăștie nemulțumit, comentând foarte defavorabil această întâmplare neplăcută a cumnatului domnitorului, iar noi ne strânseram repede acasă la Pogor.

Cine ar fi putând crede atunci că același Rosetti va deveni mulți ani mai târziu, în situațiuni neasemănat mai grele, fiind prezident al Consiliului de miniștri, un orator așa de interesant și de sigur pe sine!

Se făcuse obicei ca duminica, după sfârșirea prelegerii, Maiorescu, Rosetti, Carp, eu și Pogor să ne adunăm la acest din urmă pentru a discuta asupra obiectului prelegerii ce se ținuse. Erau o mare plăcere pentru noi orele acestea petrecute în discuții filosofice și literare. Pogor, Carp și Rosetti, cari nu puteau sta altfel decât tologiți pe canapele, Maiorescu

pe scaun, iar eu totdeauna impresionat, plimbându-mă agitat prin odaie, petreceam astfel făcând teorii de tot soiul, amestecate pe ici, pe colo, cu glume și împunsături ce ne aruncam unii altora. În duminica în care Th. Rosetti făcu marele său fiasco, eu sosii trist și cu inima strânsă, dar care fu mirarea mea când găsii pe Theodor așa de liniștit, parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, și pe Pogor râzând mai mult decât oricând și zicând că, în momentele de zăpăceală ale lui Rosetti, el nu simțea alta nimic decât o dorință grozavă să-i trântescă câțiva pumni în spate.

Fericită natură aceea a lui Pogor, cu nepăsarea sa deplină pentru ceea ce se numește viața reală! Ocupându-se de tot ce se petrece în domeniul închipuirii și cetind cu interes toate operele însemnate ce s-au scris din cea mai depărtată antichitate până la romanele cele mai nouă, el luneca ușor peste întâmplările contemporane ca și cum acestea nu l-ar privi.

Un exemplu caracteristic despre această nepăsare, câteodată naivă, este următorul fapt: eram odată împreună candidați la deputăție și eu alergam și îmi dam multă osteneală să izbutim, pe când Pogor nici se mișca din casă și lăsa pe adversarii noștri să lucreze și să ne ponegrească în toată voia. Pasionat precum eram, eu îl mustrai supărat în comitetul electoral de această culpabilă nepăsare, iar el îmi răspunse foarte liniștit: „Cum vrei să lucrez când nu știu unde și cum se poate căpăta o listă de alegători?“ El uitase cu totul că, fiind atunci primar, lucrase însuși în consiliul comunal la formarea listelor electorale și că acele liste ce i se păreau așa de greu de găsit se aflau cu teancurile în cancelaria primăriei sale!

În una din acele după-amieze de care am vorbit mai sus s-a hotărât înființarea în regulă a unei societăți literare,

care de fapt și exista. Mai multe dumineci de-a rândul am discutat numele ce trebuia să-i dăm. Tot felul de propuneri și serioase, și glumețe se făcură și se respinseră de-a rândul. Un moment numele care dobândi aprobarea celor mai mulți fu *Ulpia* sau poate chiar *Ulpia Traiană*. Însă în duminica următoare toți cinci venirăm cu gândul ascuns de a propune adoptarea altei numiri, căci după reflecțiile făcute acasă, numele *Ulpia* ni se păru din cale afară pretențios. Ce aveam noi a face cu împăratul Traian? Și-apoi atât se abuza atunci de latinisme în literatură, în limbă, în nume proprii și chiar în teorii de drept public, încât o reacțiune se produse pe nesimțite, fără chiar să ne dăm seama, în fiecare din noi. De aceea, când Maiorescu, mi se pare, propuse revenirea asupra hotărârii noastre, și schimbarea numelui *Ulpia*, toți am împărțit la moment părerea aceasta. După multă discuție, Theodor Rosetti ne zise de pe patul unde era culcat:

— Măi băieți, vreți să vă dau eu un nume fără pretenție, care să vă placă la toți, fiindcă nu zice mare lucru?

— Vorbește!

— Hai s-o botezăm Junimea, zise Theodor Rosetti.

— Foarte bine găsit! strigarăm cu toții. Atunci Pogor, ridicându-se de pe canapeaua pe care se aruncase, începu să cânte ca un preot pe nas și întrebă de trei ori:

— S-a lepădat copilul de Satana pedantismului?

De trei ori răspunserăm cu toții râzând:

— S-a lepădat.

— În numele Domnului, boteze-se dar Junimea! exclamă Pogor, și Junimea a rămas până în ziua de azi.

Cuprins

<i>Prefață</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	23
AMINTIRI DIN JUNIMEA	25
Înființarea Societății literare	27
Procesul lui Maiorescu	38
Ortografia	53
Puțină politică	64
Tipografia Societății Junimea	78
Convorbiri literare	88
Vasile Alecsandri	101
Dosarul Junimii – Poșta redacțiunii	113
Din „Dosar“... Excerpta	129
Sâmbăta seara	152
Câteva portrete	166
Banchetul	184
Prietenii și dușmanii	208
Eminescu	221
Încheiere	241
<i>Addenda</i>	255
Dicționarul Junimii	257
Corespondența redacției	321
<i>Glosar</i>	333
<i>Indice de nume</i>	337